

TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ TANIMLAR KOMİSYONU RAPORU

Bu rapor, Sağlık Meslekleri Çerçeve Yasa Tasarısı kapsamında, T.C. Sağlık Bakanlığı Sağlık Eğitim Genel Müdürlüğünün talebi üzerine, Türk Psikologlar Derneği (TPD) adına Psikolog ve Klinik Psikolog tanımlarına ilişkin olarak aşağıdaki komisyon tarafından hazırlanmış, 19.Ocak.2011 tarihinde ilgili makamlara sunulmuştur.

Komisyon Başkanı

Prof.Dr.Gonca Soygüt, Ph.D.

TPD Eski Genel Bşk.
IUPSYS Yönetim Kurulu Üyesi
EFPA Psikoterapi Uzmanı
HÜ Psikoloji Bölümü Klinik Psikoloji Programı

TPD Koordinatörü

Prof.Dr.Mehmet Eskin, Ph.D.

TPD Genel Bşk.Yrd.
Adnan Menderes Ün.v.Ruh Sağlığı ve Hastalıkları
Anabilim Dalı Psikoterapi Birim Sorumlusu
EFPA Cultural and Ethnic Diversity Task Force Üyesi

Komisyon Üyeleri

Prof.Dr.Güler Okman Fişek,Ph.D.

EFPA Pschotherapy SC üyesi
Boğaziçi Ün.v.Psikoloji Bölümü
EFPA EuroPsy uzmanlığı Avrupa Ödüllendirme
Komitesi Üyesi
B.U. Klinik Psikoloji Yüksek Lisans ve
Doktora Programları Koordinatörü
Akademik Kurulu, Etik Üst Kurulu üyelikleri

Prof.Dr.Perin Yolaç, Ph.D.

TPD Eski Genel Bşk.
EFPA-TPD Psikoterapi Uzm. Üst Kurulu Üyesi
Okan Ün.v. Klinik Psikoloji Program Koordinatörü

Prof.Dr.Elif Barışkın, Ph.D.

TPD Eski Genel Bşk.Yrd.
HÜ Psikiyatri ABD
EFPA Psikoterapi Uzmanı

Doç.Dr.Yeşim Korkut, Ph.D.

TPD İst.Şb.Etik Komisyon Üyesi
Bahçeşehir Ün.v. Psikoloji Bölümü
EFPA Psikoterapi Uzmanı
EFPA Standing Committee of Ethics Üyesi

Yrd.Doç.Dr.Murat Paker, MD., Ph.D.

İst. Bilgi Ün.v. Klinik Psikoloji YL Programı Direktörü
EFPA Psikoterapi Uzmanı
New York Eyaleti Profesyonel Psikolog Lisansı

TÜRK PSİKOLOGLAR DERNEĞİ

RUH SAĞLIĞI ve İLGİLİ ALANLARDA ÇALIŞAN PSİKOLOGLAR ve KLİNİK PSİKOLOGLAR İÇİN MESLEK TANIMI, EĞİTİM DURUMU, GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUK ALANLARI

Kapsam:

Komisyonumuz tarafından Türk Psikologlar Derneği adına hazırlanan bu çalışma, klinik psikoloji başta olmak üzere, ruh sağlığı ve ilgili alanlarda görev yapan psikologların eğitim durumları, görev, yetki ve sorumluluk alanlarını özetlemektedir. Bu çalışma, T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanmakta olan Sağlık Meslekleri Çerçeve Yasasında, **Psikolog** ve **Klinik Psikolog** tanımlarının yasal düzenlemesine katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Psikolojinin diğer temel alanları (Sosyal Psikoloji, Deneysel Psikoloji, Endüstri ve Örgüt Psikolojisi, Gelişim Psikolojisi, Nöropsikoloji, Okul Psikolojisi, Trafik Psikolojisi, Spor Psikolojisi, Sağlık Psikolojisi, Adli Psikoloji gibi) için meslek tanımları, asgari koşullar, yetki ve sorumluluk alanları ayrıca tanımlanmalıdır. Bu diğer alanlar için gerekli tanımlama ve düzenleme çalışmalarının, Türk Psikologlar Derneği işbirliğinde T.C. Çalışma Bakanlığına bağlı Mesleki Yeterlikler Kurumu tarafından yürütülmesi yararlı olacaktır.

İzleyen bölümlerde öncelikli olarak psikoloji biliminin tanımı ve kapsamı aktarılmakta daha sonra, **psikolog** ve **klinik psikolog** tanımları yapılmaktadır.

Giriş

Türkiye, ruh sağlığı alanında da atılımlar yapmak ve çağı yakalamak zorundadır. Şimdiye kadar uygulanan klasik model, tıp/psikiyatri ve dolayısıyla hastalık/tedavi merkezli olagelmıştır. Psikiyatri alanında da uzun yıllardır hakim yaklaşım, biyolojik psikiyatridir ve bu durum bütün dünyada olduğu gibi

Türkiye’de de psikiyatri alanında ilaç kullanımını aşırı derecede arttırmıştır. Oysa gelişmiş ülkelerde, ruh sağlığı sadece psikiyatri üzerinden tanımlanmaz. Türkiye’nin de bu dönüşümü gerçekleştirmesi, toplum-temelli bir ruh sağlığı sistemi kurması, koruyucu hizmetlere ağırlık vermesi ve ilaç hegemonyasını kırarak ruh sağlığı hizmetlerini çok yönlüleştirilmesi gerekmektedir. Avrupa Birliği uyum süreci de böylesi bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır.

Böyle bir dönüşümü ne tür yeterliliklere sahip hangi uzmanlarla yapabiliriz? Türkiye’de 1500 civarında psikiyatr vardır. Yetmiş beş milyonluk bir ülkede ruh sağlığı hizmetlerinde bahsedilen şekilde bir dönüşüm, sadece psikiyatri uzmanları ile gerçekleştirilemez. Halkımızın mağdur olduğu tablo şudur: Bir hastanenin psikiyatri polikliniğine gittiklerinde hasta yoğunluğu nedeniyle kendilerine ayrılan süre genellikle kısadır. Muayene sonunda ilaç tedavisi başlanmakta ve izleyen süreçte, bir kaç ay sonra bir kontrol muayenesi yapılabilmektedir. Hasta yoğunluğu, uzman eksikliği ve ilaç hegemonyası nedeniyle ruh sağlığı sorunları yaşayan insanlarımız sıklıkla ‘anlaşılmadıklarından’ yakınmaktadır.

Psikologlar ve klinik psikologlar, ruh sağlığı alanının dönüştürülmesinde kritik bir rol oynayabilirler. Ülkemizde yaklaşık 10,000 psikoloji lisans mezunu olduğu tahmin edilmektedir ve her yıl yaklaşık 2,000 yeni mezun aramıza katılmaktadır. On bin psikoloji lisans mezununun yaklaşık dörtte birinin doğrudan ya da dolaylı olarak ruh sağlığı alanında çalıştığı düşünülmektedir. Klinik psikolog sayımız, tahminlere göre 700-800 civarındadır. Mevcut durumda psikologların ve klinik psikologların hukuki bir statüsü yoktur, fiili durumda bir karmaşa hakimdir. Bu karmaşanın giderilmesi için, AB standartları çerçevesinde oluşturulmuş **psikolog** ve **klinik psikolog** tanımlarına ihtiyacımız vardır. Bu, *kısa vadede* yapılabilir.

Bunlara ek olarak, ülkemizde klinik psikoloji eğitimi almamış olsalar bile, uzun yıllar içinde psikoterapi eğitimleri alarak kendini geliştirmiş ve alanda çalışan yüzlerce insanımız vardır. *Orta vadede*, Sağlık Bakanlığı eşgüdümünde klinik psikolog ve psikoterapi yeterliliği olan psikiyatrların bir araya gelmesiyle oluşturulacak bir kurulun psikoterapist yeterlilik kriterlerini içeren, yeni döneme geçişte uyumlaştırmayı sağlayıcı bir sistem geliştirmesi gerekecektir.

Aşağıda daha ayrıntılı açıklayacağımız üzere, psikolog ve klinik psikologların ruh sağlığı sisteminin dönüştürülmesinde temel olarak iki türlü katkısı olabilir:

1. Temel psikolojik hizmetleri sunabilecek psikologlar, koruyucu ruh sağlığı, tarama/yönlendirme, psiko-eğitim, psiko-sosyal destek/rehabilitasyon, özel eğitim gibi hizmetleri genel ve özgül olarak örgütlenmiş ruh sağlığı kurumlarında tüm ülkeye yayılmış tarzda verebileceklerdir.
2. Klinik psikologlar, psikoterapi yetkinlikleriyle ruh sağlığı hizmetlerinin çok yönlü sağlanabilmesi ve ilaç ağırlığının azalmasına katkıda bulunacaklardır. Psikoterapi, hem koruyucu hem de sağıltıcı bir psikolojik müdahale yöntemidir. Psikolojik sorunların daha ciddi bir hal almasını engeller;¹ yaşam kalitesini arttırır;² ciddi psikolojik sorunların giderilmesinde kalıcı katkı sunar;³ ⁴ psikiyatri hastanelerinde yatış

¹ Fonagy, P. (1998). Prevention, the appropriate target of infant psychotherapy. *Infant Mental Health Journal*, 19(2): 124–150.

² Evans, D.R. (1994). Enhancing quality of life in the population at large. *Social Indicators Research*, 33: 47-88.

³ Eskin, M., Ertekin, K., & Demir, H. (2008). Efficacy of a Problem-Solving Therapy for Depression and Suicide Potential in Adolescents and Young Adults. *Cognitive Therapy and Research*, 32: 227–245.

Seligman, M. E. P. (1995). The effectiveness of psychotherapy. *American Psychologist*, Vol. 50, No. 12, 965-974.

Trull, T., & Phares, J. (2001). *Clinical Psychology: Concepts, methods and profession*. Stamford, CT: Wadsworth.

Wallerstein, R. S. (2001). The generations of psychotherapy research: An overview. *Psychoanalytic Psychology*, Vol.18, No.2, 243-267.

sürelerini kısaltır;⁴ genel sağlık hizmetlerinin kullanılma ihtiyacının azalmasına yol açarak, sağlık harcamalarını düşürür.⁵

Temel ve Uygulamalı Bir Bilim Dalı Olarak Psikoloji:

Temel ve uygulamalı bir disiplin olan psikoloji, bir ucu doğa bilimlerine diğer ucu ise sosyal bilimlere uzanan bir insan bilimi olarak tanımlanabilir. Kuramsal ve uygulamalı bir bilim dalı olarak psikoloji diğer doğa bilimleri ve sosyal bilimlerle yakın alışveriş içindedir. Psikoloji bilişsel/zihinsel süreçlerin, tutum ve davranışların, ruhsal ve duygusal durum ve bozuklukların bilimsel yöntemlerle incelenmesi, tanımlanması, açıklanması ve yordanmasını içerir. Temel psikoloji çalışma konuları arasında, mikro düzeyden-makro düzeye doğru, beyin davranış ilişkisine dair süreçler, algı, biliş, dikkat, bellek, kişilik, duygular, davranış, tutum, kişiler arası/grup süreçleri ve kültür temel başlıkları yer almaktadır.

Psikoloji biliminin ürettiği bilgi ruh sağlığı problemlerinin anlaşılmasının ve sağaltımının yanı sıra aile, çocuk gelişimi, eğitim, iş ortamı, tüketici davranışları gibi çok farklı alanlarda kullanılmaktadır. Buna paralel olarak da psikoloji biliminin, klinik psikoloji, nöropsikoloji, gelişim psikolojisi, endüstri ve örgüt psikolojisi, sosyal psikoloji, deneysel psikoloji, adli psikoloji, sağlık psikolojisi, spor psikolojisi ve trafik psikolojisi gibi çok farklı alt alanları bulunmaktadır.

TANIMLAR

Bu raporda önerilen tanımlar, aşağıda sıralanan üç alanı kapsayan bir dengenin gözetildiği temel ilkelere hareketle oluşturulmuştur:

1. Kamuya sunulan psikolojik hizmetin kalitesi ve yaygın hizmet sunulması:

KAMUNUN KORUNMASI

Westen, D., Thompson-Brenner, H., & Novotny, C. M. (2004). The empirical status of empirically supported psychotherapies: assumptions, findings, and reporting in controlled clinical trials. *Psychological Bulletin*, Vol. 130, No.4, 631-663.

⁴ Gabbard, G. ve ark. (1997). The Economic Impact of Psychotherapy: A Review. *Am J Psychiatry*, 154:147-155.

⁵ Mumford, E. (1984). A new look at evidence about reduced cost of medical utilization following mental health treatment. *Am J Psychiatry*, 141:1145-1158.

2. Eğitim alınan ve yetkinliğin olduğu alanlarda faaliyet gösterilmesi: **MESLEKİ ETİK STANDARTLARIN KORUNMASI**
3. Yıllardır bu alanda sistematik eğitim alan ve uygulama faaliyeti gösteren meslektaşlarımızın konumlarının güvence altına alınması: **ÖZLÜK HAKLARININ KORUNMASI**

Çerçeve Yasa için Psikolog Tanım Önerisi:

Psikoloji lisans eğitimi üzerine psikolojinin uygulama alanlarından birinde bir yıllık sertifika eğitimini tamamlayarak merkezi bir sınav ile yeterliliğini belgelemiş olan kişidir.

Psikologlar, objektif ve tarama test amaçlı testleri uygular, temel görüşme ve gözlem teknikleri çerçevesinde, birey, aile ve gruplar temelinde görüşmeler yürütür.

PSİKOLOGLARIN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

Psikologlar faaliyet gösterdikleri kurumların gerekliliklerine bağlı olarak almış oldukları sertifika eğitimleri çerçevesinde:

- Birey ve/veya yakınları ile görüşme ve gözlem yaparlar, kuruma uyumlarına yardımcı olurlar
- Eğitimini almış olduğu psikolojik girişimleri yürütürler
- Objektif ve tarama test uygulamalarını yürütürler ve rapor hazırlarlar
- Psikolojik destek, rehabilitasyon ve psiko-eğitim çalışmaları yürütürler
- Koruyucu Ruh Sağlığı Hizmetlerine katkıda bulunurlar
- Hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesinde ve uygulanmasında görev alırlar
- Alan çalışmalarına katılırlar
- Araştırma ve incelemelerde görev alırlar.

Psikologlar, yukarıda sayılan görevlerini diğer meslek elemanlarıyla işbirliği içinde yürütürler.

- **EK: GEÇİCİ MADDE:** Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce “psikolog” unvanıyla ve sadece psikoloji lisans derecesiyle, fiilen psikologluk mesleğini icra etmekte olanların, unvanlarını koruyarak **eğitimini almış oldukları alanlarda**

faaliyetlerine devam edebilmeleri için 2 yıl içinde, T.C. Sağlık Bakanlığı'nın ilgili birimleri ve Psikoloji Bölümlerindeki ilgili öğretim üyelerinden oluşturulacak olan bir yeterlilik kurulu onayına başvurularını gerekmektedir. Yeterlilik ölçütleri bu kurul tarafından belirlenecektir.

Çerçeve Yasa için Klinik Psikolog Tanım Önerisi:

Klinik psikologlar (a) psikoloji lisans eğitimi üzerine klinik psikoloji alanında yüksek lisans ve/veya doktora yapmış veya (b) klinik psikoloji yüksek lisans eğitimi üzerine klinik psikoloji doktorası yapmış; tanısal değerlendirme ve psikoterapi uygulamalarını ilgili sağlık meslek mensuplarıyla işbirliği içinde çalışarak bağımsız bir şekilde icra eden sağlık meslek mensubudur⁶.

EĞİTİM KOŞULLARI İLE İLGİLİ GEREKÇELENDİRME

Klinik psikolog, aşağıdaki iki koşuldan birini karşılayan kişidir:

- a. Dört yıllık psikoloji lisans eğitimi üzerine Klinik Psikoloji Yüksek Lisans (veya Klinik Psikoloji Doktora) programını tamamlayan (4 yıl psikoloji lisans +2 yıl klinik psikoloji yüksek lisans formülü) kişidir.

Avrupa Psikoloji Birlikleri Federasyonu (EFPA) EuroPsy 5+1 formülünde bir modele dayanmakta olup; EFPA Türkiye'deki YÖK sistemi çerçevesindeki psikoloji eğitimi müfredatı açısından, 4+2 formülünü muadil kabul ettiğini belirten resmi görüşü T.C. Sağlık Bakanlığı makamına resmen iletmiştir (Bkz.EK-1).

- b. Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı üzerine dört yıllık doktora eğitimini tamamlayan (2 yıl klinik psikoloji yüksek lisans + 4 yıl doktora formülü) kişidir.

İlgili model, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) sistemi temel almaktadır. ABD'de psikoloji lisans eğitimi herhangi bir mesleki yeterlilik vermemektedir. Mesleki yeterlilik kimi eyaletlerde yüksek lisans, çoğu

⁶ Bu tanım Avrupa Psikolog Birlikleri Federasyonu (EFPA), Uluslar arası Psikoloji Bilimi Birliği (IUPsyS), Amerika Birleşik Devletleri Psikoloji Birliği (APA), Britanya Psikologlar Topluluğu (BPS) ve Amerika Meslek Tanımları veri Tabanı (O*NET) kaynakları kullanılarak hazırlanmıştır.

eyalette de doktora düzeyinde elde edilir. Klinik psikoloji yüksek lisans ve doktora programlarına kabul almak için lisans derecesinin psikoloji olması gerekli değildir. Ülkemizde de, başka lisans derecelerine (örn. Tıp ve psikolojik danışmanlık) sahip olup sonradan yurtiçinde veya yurtdışında klinik psikoloji alanında yüksek lisans ve doktora yapan bir çok klinik psikolog mevcuttur. Bu klinik psikologların bir kısmı ülkemizde klinik psikoloji eğitimi veren yüksek lisans ve doktora programlarında akademisyen olarak görev yapmaktadır ve “a” maddesindeki tanım kapsamındaki Klinik Psikologları yetiştirmektedir. Ayrıca, bu modelde eğitim alan bazı Klinik Psikoloji akademisyenleri, EFPA tarafından da “Klinik Psikolog” olarak tanınarak, EFPA psikoterapi uzmanı sertifikası almaya hak kazanmışlardır.

EK GEÇİCİ MADDE VE GEREKÇELENİRME:

Başka bir lisans programından mezun olduktan sonra 1 yıl bilimsel hazırlık + 2 yıl klinik psikoloji yüksek lisans + üç yıl (100 saat) sürecinde TPD tarafından yeterliği tanınmış bir süpervizörden, klinik süpervizyon [Bu madde yasa çıktığı anda mevcut klinik psikoloji programlarına kayıtlı öğrencilere ve bu programlardan daha önce mezun olan kişilere uygulanır. Yasa çıktıktan sonra klinik psikoloji yüksek lisans programlarına giren öğrenciler için (a) ve (b) maddeleri geçerlidir. Gerekçe: Türkiye’de bu alanda şimdiye kadar bir yasal düzenleme olmadığı için yıllar içinde lisansı psikoloji olmayan bir çok kişi de klinik psikoloji yüksek lisans programlarına kabul edilmiş, mezun olmuş ve alanda çalışmaktadırlar. Bu kişilerin kazanılmış haklar açısından mağdur olmamaları için 3 yıl içinde, T.C. Sağlık Bakanlığı’nın ilgili birimleri ve Psikoloji Bölümlerindeki ilgili öğretim üyelerinden oluşturulacak olan bir yeterlilik kurulu onayına başvurmaları gerekmektedir.

KLİNİK PSİKOLOGLARIN GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

Klinik psikologların ölçme ve tanısal değerlendirme, psikoterapi sürecini yürütme, koruyucu ruh sağlığına yönelik çalışmalar düzenleme, araştırma yapma gibi temel işlevlerindeki görev, yetki ve sorumluluklarının gerekçeleri ve bunların tam açıklımları çeşitli uluslararası kaynaklara dayanılarak aşağıda sıralanmıştır:

Amerikan Psikologlar Birliği'nin (APA) Klinik Psikoloji Birimi'ne göre:⁷ **(Bkz.EK-2)**

Klinik psikoloji uygulamaları bebeklikten yaşlılığa kadar tüm gelişimsel dönemlerdeki bireylere ya da gruplara (aile, benzer psikopatolojiye sahip bireylerin oluşturduğu gruplar ve organizasyonlar) yönelik değerlendirme ve müdahale yöntemlerini kapsar. Klinik psikologlar, bilim ile uygulama alanındaki bilgi ve becerilerini bağdaştırmak, böylece psikoloji bilimini, mesleki uygulamaları ve sonuçta insanın iyilik halini geliştirmek üzere eğitim alır. Klinik psikologlar kişilerin, ailelerin, grup ve organizasyonların psikolojik sağlıklarını korumak ve iyileştirmek amacıyla araştırma, eğitim ve süpervizyon, program geliştirme ve değerlendirme, danışmanlık, toplum politikaları, mesleki uygulama ve diğer alanlarda görev alırlar. Klinik psikologların görev alanları basit uyum sorunlarının engellenmesi ve erken müdahaleden, bir kurumda yatmayı gerektirecek ciddi uyum sorunlarına kadar uzanır.

ABD Çalışma Bakanlığı'nın desteklediği, ülkedeki en kapsamlı ve resmi meslek tanımlarının verildiği *ONET* web sitesine göre, klinik psikologun yaptığı işler şöyle tanımlanmıştır:⁸ **(Bkz.EK-3)**

- Görüşmelerden, testlerden, kayıtlardan ve referans malzemelerinden faydalanarak psikolojik, duygusal veya davranışsal sorunları ayırt etmek ve psikolojik hastalıkların tanısını koymak.
- Terapinin tipi, sıklığı, yoğunluğu ve süresini belirterek bireysel tedavi planlarını geliştirmek ve uygulamak.
- Etkili kişisel, sosyal, eğitimsel ve mesleki gelişim ve uyuma ulaşmak için danışanların içgörü kazanmasına, amaçlarının tanımlanmasına, eylem planlanmasına yardım etmek.
- Sorunlarının tedavisini danışanlarla değerlendirmek.
- Psikoterapi, hipnoz, davranış değişimlemesi, stres azaltma terapisi, psikodrama ve oyun terapisi gibi değişik tedavi yöntemlerini kullanmak.
- Davranış değişimi veya kişisel, sosyal ve mesleki uyumu geliştirmek için stres, madde kullanımı, aile zorlukları gibi sorunlarda bireylere ve gruplara danışmanlık vermek.
- Danışanlar hakkında raporlar düzenlemek ve gerekli kayıtları tutmak.
- Danışmanlığın veya tedavinin etkinliğini ve tanının doğruluğunu ve bütünlüğünü değerlendirip tanılarının ve tedavi planlarının gerektiği gibi uyarlanmasını sağlamak.

⁷ <http://www.div12.org/about-clinical-psychology>

⁸ <http://online.onetcenter.org/link/summary/19-3031.02>

- Bireyler, çiftler veya ailelerle görüşerek ve kayıtları inceleyerek, tıbbi, psikolojik, sosyal ve aile öykülerini almak ve incelemek.
- Semptomları belirlemek, tanı koymak ve tedavi yaklaşımı geliştirmek için ders kitapları, el kitapları ve dergiler gibi referans kaynaklarına başvurmak.

1. Ölçme-değerlendirme ve tanı koyma sürecindeki fonksiyonlarına yönelik

olarak klinik psikologlar; çeşitli gözlem ve görüşme tekniklerini kullanırlar; zeka testleri, kişilik testleri, nöropsikolojik testler, ilgi ve tutum envanterleri vb. araçları uygularlar ve yorumlarlar. Testler, envanterler, gözlem ve görüşme teknikleri yoluyla kişinin zihinsel ve ruhsal işleyiş tarzını, etkinlik ve yaşama katılımlarını, içinde yaşadıkları çevre ile etkileşim tarzlarını değerlendirirler. Klinik psikologlar, yaptıkları değerlendirmeler sonunda gerekiyorsa ruhsal ve zihinsel işlevlere/bozukluklara dair tanı, takip, tedavi, rehabilitasyona yönlendirme veya bu süreçlerin içinde yer almanın yanı sıra toplumsal uyuma, cezai ehliyete, meslek, okul ve iş yeterliliğine ilişkin konularda rapor hazırlarlar ve bunun mesleki sorumluluğunu alırlar.

EFPPA'nın (Avrupa Profesyonel Psikologlar Birlikleri Federasyonu), İspanya Yüksek Mahkemesi için hazırladığı bir dokümanda, klinik psikoloji aşağıdaki gibi tanımlanmakta, klinik psikoloğun görevleri de şu şekilde sıralanmaktadır.⁹ (Bkz.EK-4)

“Klinik Psikoloji, psikoloji bilgi ve becerilerinin, kişinin kendisi ya da çevresiyle ilişkilerine yansıyan **davranış bozukluklarının** incelenmesi için kullanıldığı, bir özel uzmanlaşma alanıdır. Klinik psikoloji alanındaki bu uzmanlaşma, bozukluğu belirlemek üzere **tanı koymayı**, açıklamak üzere **psikopatolojik durumun analizini** ve sorunu ortadan kaldırmak ve önleyebilmek için de **tedavisini (değiştirilmesini)** içerir. Psikoloji alanında olmakla birlikte, Klinik psikoloji'nin kendine özgü psikodiagnostik yöntemleri, psikopatolojik modelleri ve psikoterapötik yaklaşımları vardır. Bu alan, çeşitli bilimsel bilgilerin, teknik becerilerin, kurumsallaşma ve sosyal açıdan farkedilip kabul edilme sürecinin tarihsel birikimi sonucunda gelişmiştir. Ölçme değerlendirme ve tanı koyma işlevi çerçevesinde klinik psikologlar, bireyin sorununa bir tanı koyabilmek amacıyla, bu sorunlarının temelinde yatan zihinsel özellikleri belirlemek için psikolojik testler uygular ve yorumlarlar. Bu psikolojik testler, bireyin zeka düzeyi ya da diğer

⁹ Tikkanen, T. (2001). Klinik psikoloji/Psikiyatri “seçilmiş belirsizlik” ve anlamsız tartışmalar. N.H.Şahin, (Çeviri) *Türk Psikoloji Bülteni*, 22 (7), 146-160.

(zihinsel, duygusal, davranışsal) özellikleri konusunda bilgiler verir. Bu testler yanında psikologlar aynı amaçla hasta ile etkileşim halinde ona soruların sorulduğu “görüşme” yöntemini de kullanırlar”.

APA'ya göre:

Klinik psikolojide değerlendirme kişideki ruhsal sorun; kişisel, sosyal ve mesleki alanda işlev bozukluğu ve fiziksel, davranışsal, duygusal ve zihinsel bozukluklarla bağlantılı psikolojik etkenlerin doğası, nedenleri ve olası etkilerini anlamayı amaçlar.

Değerlendirme yöntemleri için görüşme ve gözlem teknikleri, davranış analizleri, zeka, tutum, kişilik ve kişinin deneyim ve davranışlarıyla ilgili testlerin uygulanması ve yorumlanması örnek olarak verilebilir.¹⁰

Ayrıca, WHO çatısı altında, Dünya Psikiyatri Birliği (WPA) ve Uluslararası Psikoloji Bilimi Birliği (IUPsyS)'nin ICD revizyonundaki işbirliği, psikologların tanı belirleme sürecindeki işlevlerine ilişkin son dönem gelişmeler olarak dikkati çekmektedir (IUPSys, 2010 General Assembly Raporu). **(Bkz.EK-5)**

2. Psikolojik müdahale/yardım/psikoterapi fonksiyonları çerçevesinde klinik psikologlar; gerekli gördükleri durumlarda hastalar/danışanlar ya da aileleri için krize müdahale, psikolojik yardım ya da psikoterapi (bireysel/grup) yapılmasını önerebilir ve/ya bu uygulamaları gerçekleştirirler **(Bkz. EK-2, EK-3, EK-6, EK-7)** . Bu uygulamalar sırasında, aynı anda farmakoterapi ya da benzeri organik tedaviler de yapılıyorsa, hekimler, hemşireler, sosyal çalışmacılar gibi birlikte çalıştıkları diğer meslek grupları ile işbirliği yaparlar.

APA'ya göre: Klinik psikolojideki müdahale kişilerdeki işlev bozukluğu veya psikolojik sorunların/sıkıntının/stresin altında yatan duygusal çatışma, kişilik bozuklukları, psikopatolojiler ve beceri eksikliklerinin düzeltilmesi ya da engellenmesine yöneliktir. Psikoterapi, psikanaliz, bilişsel-davranışçı terapi , evlilik ve aile terapisi, grup terapileri, biofeedback, bilişsel yeniden yapılandırma ve rehabilitasyon, sosyal öğrenme yaklaşımları, kişinin çevresel koşullarının yeniden düzenlenmesi klinik psikolojideki

¹⁰ <http://www.div12.org/about-clinical-psychology>

müdahale yöntemlerine örnek olarak verilebilir. Müdahalenin amacı doyum, uyum, sosyal yaşam ve sağlığı geliştirmektir. ¹¹

3 . Araştırma faaliyetleri kapsamında klinik psikologlar; sürdürdükleri tüm bu fonksiyonlara yönelik araştırmalar yaparlar; kullandıkları ölçme, değerlendirme yöntemlerinin psikometrik özelliklerine, verdikleri psikolojik hizmetlerin ya da eğitim programlarının etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar/araştırmalar yaparlar. Bu ölçeklerin geliştirilmesinde aktif rol oynarlar .

APA'ya göre: Araştırma alanında, klinik psikoloji kuram ve uygulamaları ile ilgili olarak çalışırlar. Yayınlar , ampirik veri ve bilgilerin paylaşılması yoluyla Klinik psikolojinin ilerlemesine katkıda bulunurlar. Klinik psikoloji araştırmalarından elde edilen bilgiler danışmanlık, eğitim ve klinik süpervizyon alanlarında kullanılır. Klinik psikologlar ayrıca klinik psikoloji ile ilgili alanlarda program geliştirme, klinik psikoloji hizmet sistemlerini değerlendirme, analiz etme ve hizmet üretimi için oluşturulacak projelerde ve politika oluşturma sürecinde yer alırlar .¹²

4. Psiko-egitimsel faaliyetler çerçevesinde klinik psikologlar; hastalara/ danışanlara, hasta yakınlarına ve birlikte çalıştıkları ekipteki tüm elemanlara insan ve davranışları (duygu, düşünce, davranış ve bedensel hastalıkların ilişkileri, tutumların ve davranışların değiştirilmesi, stres vb.) hakkında kuramsal ve uygulamalı bilgi verirler. Yine konsültasyon fonksiyonu çerçevesi içinde sağlık ekibinin ihtiyacına bağlı olarak kendi bilim alanlarının bilgi ve yöntemlerine dayanarak görüş ve önerilerde bulunurlar. Yeterlik düzeylerine bağlı olarak, süpervizyon faaliyetleri yürütürler.

¹¹ <http://www.div12.org/about-clinical-psychology>

¹² <http://www.div12.org/about-clinical-psychology>

5 - Sağlık psikolojisine yönelik çalışmalar kapsamında klinik psikologlar;

hastanelerin beyin cerrahi, endokrin, genetik, metabolizma, sağlam çocuk, rehabilitasyon, ruh sağlığı ve hastalıkları, nöroloji, onkoloji, nefroloji, kardiyoloji, ortopedi, cerrahi, dahiliye, çocuk hastalıkları, çocuk ruh sağlığı, acil vb. tüm kliniklerinde, kendi mesleklerinin bilgi, beceri ve yöntemlerini kullanarak diğer meslek elemanları ile işbirliği içinde çalışırlar. Bu birimlerde benzer biçimde ;

- Hastaların duygusal, düşünsel ve davranışsal sorunlarına yönelik ölçümler ve değerlendirmeler, psikolojik yardım/ terapi, eğitim ve araştırmalar yaparlar.
- Hasta ailelerine yönelik eğitim, koruyucu ruh sağlığı çalışmalarını yürütürler.
- Çalıştıkları birimlerde bulunan tüm sağlık personelinin (hekim, hemşire, hasta bakıcı, diyetisyen vb.) iş doyumlarına, stres belirtilerine, verimliliklerine ve verilen tedavi hizmetlerinin etkililiğine yönelik araştırmalar ile koruyucu ruh sağlığı çalışmaları yaparlar.
- Meslekleri ve çalışma alanları ile ilgili eğitim programlarına katılırlar ve gerektiğinde hizmet içi eğitim programları düzenlerler.
- Bağlı buldukları birimlerde düzenlenen eğitim toplantılarında (makale saati, konferans, eğitim toplantısı vb.) etkinliklerde bulunurlar.

Yukarıda aktarılan tanısal değerlendirme ve psikoterapi uygulamaları temelindeki faaliyetlerin eğitimi, ülkemizdeki üniversitelerin klinik psikoloji yüksek lisans programlarının ilgili derslerinde ve klinik staj uygulamalarında kapsamaktadır (**Bkz.EK-8**). Ayrıca YÖK nezdinde akreditasyon yeterliliği onayı için TPD Klinik Psikoloji Akreditasyon Çalışma Grubunun hazırlıkları başvuru aşamasına gelmiştir (**Bkz.EK-9**).

KLİNİK PSİKOLOJİ MESLEĞİNİN BAĞIMSIZ İCRASI:

Klinik Psikolog tanımında izlendiği gibi Klinik Psikologlar, “uygulamalarını ilgili sağlık meslek mensuplarıyla işbirliği içinde çalışarak **bağımsız** bir şekilde icra eden sağlık meslek mensubudur”. Psikolojinin gelişmiş olduğu tüm ülkelerde, klinik psikologlar, herhangi bir başka mesleğin denetimi, teşhis ve yönlendirmesi zorunluluğu olmadan

mesleklerini icra ederler. Yukarıda eğitim, görev ve yetkiler kapsamında açıklanan hususlar klinik psikologların bağımsız ve bir psikiyatr nezareti olmadan çalışabileceğini fazlasıyla göstermektedir. Ayrıca psikiyatrin bulunmadığı ortamlarda böyle bir koşul klinik psikologun işlevini geçersiz kılar ve halkı mağdur eder. Klinik psikolog diğer sağlık meslek mensuplarıyla işbirliği içinde tanısal değerlendirmesini yaparak psikolojik bir girişim gerektiren bir durum varsa bu girişimi seçer, planlar ve uygular. Gerekli durumlarda, diğer sağlık meslek mensuplarına sevk etme sorumluluğu, yetkinliği ve etik anlayışı içindedir.

ÖNERİLER

-Hali hazırda, psikoloji eğitiminin farklı aşamalarından mezun olan psikolog ve klinik psikologların, önerilen tanımlar dışında, yine önerilen geçici maddeler kapsamında unvan ve haklarının korumaları güvence altına alınmalıdır. Belirtilen kazanılmış haklar çerçevesinde alınmış olan eğitim ve sertifikaların değerlendirildiği, Sağlık Bakanlığı'nın ilgili kurumları, psikoloji bölümlerinden ilgili öğretim üyelerinden oluşan ulusal bir yeterlilik kurulu tarafından uyumlaştırma formülleri geliştirilmelidir.

-Bu çalışmada (4+1) sertifika programı ile tanımlanan psikologların eğitiminde, 21.08.2010 tarihli ve 27679 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Sağlık Bakanlığı Sertifikalı Eğitim Yönetmeliği kapsamındaki Bilim Komisyonu Klinik Psikoloji öğretim üyelerinden oluşturulmalıdır.

-Türkiye hastanelerindeki her psikiyatri bölümünde belli sayıda klinik psikolog istihdam edilmesi zorunlu hale getirilmelidir. Bu klinik psikologlar, bölümlerinin psikoterapi ve eğitim/araştırma faaliyetlerine katkı sağlayabilecek konumda olmalıdırlar.

-Aktarılan eğitim programından anlaşıldığı üzere, Klinik psikoloji lisans üstü eğitiminde klinik ortamda staj olanağının sağlanması zorunludur. Şimdiki durumda, kimi devlet ya da üniversite hastaneleri, belirli ödemeler karşılığında bu tür staj imkanı sağlamaktadır. Sağlık Bakanlığı, ABD ve Avrupa'da uygulanan sistemlerde olduğu gibi, Türkiye'de psikiyatri ihtisası veren bütün psikiyatri bölümlerinde, her yıl için o bölümdeki

psikiyatri asistan sayısının en az yarısı kadar klinik psikoloji yüksek lisans ve doktora öğrenci/stajyerin istihdamını, stajyerden ücret talep edilmeden ve de stajyere ücret ödenmeden, zorunlu hale getirmelidir. Bu öğrencilerin 1 yıl tam zamanlı istihdam edilmesine ilişkin yasal düzenlemelere gidilmelidir. Dünyada yaygın olarak uygulanan bu sistemde, her iki taraf da kazançlıdır. Psikiyatri bölümleri, herhangi ek bir mali yük üstlenmeden verebildikleri ölçme-değerlendirme ve psikoterapi hizmetlerini ciddi biçimde arttırabilecek, klinik psikoloji stajyerleri de çok daha kaliteli bir eğitim imkanına sahip olacaktır. Psikiyatri bölümlerinde istihdam edilecek stajyerlerin eğitim ve süpervizyonları o bölümde tam zamanlı olarak çalışan bir klinik psikolog tarafından koordine edilmelidir.

-Psikolojinin gereksinim duyulan bir meslek alanı olması, psikoloji bölümlerine olan talebi arttırmıştır. Ülkemizdeki psikoloji bölümü sayısı 40'ı aşmış durumdadır. Buna paralel olarak Klinik Psikoloji programları sayısı da hızla artmaktadır. Sevindirici bir tablo olarak değerlendirilecek bu durum, özellikle ilgili çerçeve yasa kapsamında dikkatlice değerlendirilmelidir. Belirtilen sayıda, psikoloji bölümünde istihdam edilecek nitelikli öğretim üyesi bulunmamaktadır. Bu husus da bu çalışmada tanımlanan faaliyetlerin ve eğitiminin niteliği konusunda soru işaretleri yaratmaktadır. Buradan hareketle, TPD 2006-2009 yılları arasında **Psikoloji Lisans Eğitiminin Akreditasyonu** çalışmasını tamamlamış; 2010'da da YÖK'ten yeterlilik onayı almıştır. Benzeri bir çalışma **Klinik Psikoloji Programlarının Akreditasyonu** çerçevesinde de taslak tamamlanmıştır (**Bkz.EK-9**) . Sağlık Bakanlığı, çerçeve yasa temelinde düzenleyeceği yönetmeliklerde, akreditasyon koşulunu sağlamış bölüm/program mezunlarını bir kalite standardı olarak gözetebilir.

EK BÖLÜM: AVRUPA'DA SAĞLIK SİSTEMİNDE PSİKOLOJİ VE PSİKOTERAPİ

T.C. Sağlık Bakanlığı, Sağlık Meslekleri Çerçeve Yasası'nı Avrupa Birliği'ne uyum süreci temelinde düzenlemekte olduğundan; bu ek bölümde Avrupa'daki 17 ülkedeki sağlık sistemine ilişkin aktarılan bilgilerin yer aldığı aşağıdaki çalışmanın özetlenmesinde yarar görülmüştür. Buna göre, sağlık hizmetlerinin sunumunda psikolojik girişimler ve psikoterapi son 20-30 yılda önem kazanmış olmasına rağmen eğitim ve hizmet sunumunda kalite kontrolünü düzenleyen yasal boşluklar söz konusudur. Eğitim gerekliliklerinin açıkça belirlenmiş olmaması ve etik standartlara uyumun takip edilmemesi iki önemli konudur. Broeck ve Lietaer (2008) 17 Avrupa ülkesinde psikologların ve psikoterapistlerin etkinliklerinin yasal olarak nasıl düzenlendiğini incelemiştir. Yazarların ortaya koyduğu tablolarda görüldüğü gibi psikolog ve psikoterapistlerin profesyonel etkinlikleri ile ilgili sorunlar değişik yasal düzenlemelerle çözülmüştür. Görüldüğü gibi, temelde EUROPSY minimum standart olarak belirlenmektedir. İleri düzey eğitim ve yeterlilik şartları ülkelerin kendi koşullarına göre oldukça çeşitlilik göstermektedir. Türkiye'de olduğu gibi, bazı ülkelerde herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır¹³.

Tablo 1: Psikologların sağlık hizmetlerindeki unvan ve uygulamaları ile psikoterapistlerin unvan ve uygulamalarına ilişkin 17 Avrupa ülkesindeki yasal düzenlemeler

Ülke	Psikologların sağlık hizmetlerinde çalışmasına ilişkin yasal düzenleme (lisanslandırma ve kayıt)	Psikoterapist unvanı ve uygulamasına ilişkin yasal düzenleme
1 Almanya	/	X (P)
2 Avusturya	X	X (M)
3 Belçika	/	/
4 Birleşik Krallık	/*	/
5 Danimarka	X	/
6 Finlandiya	X	X (M)
7 Fransa	X	X (M)
8 Hollanda	X	X (M + P)

¹³ Broeck, N. V., & Lietaer, G. (2008). Psychology and psychotherapy in health care: A review of legal regulations in 17 European countries. *European Psychologist*, 13: 53-63.

9	İrlanda	/	/
10	İspanya	X	/
11	İsveç	X	X (M)
12	İsviçre	/	/
13	İtalya	X	X (P)
14	Lüksemburg	/	/
15	Norveç	X	/
16	Portekiz	X	/
17	Yunanistan	X	/
	Toplam ülke sayısı	11	7

M: Psikoterapi multidisipliner bir faaliyet olarak kabul edilmektedir, P: psikoterapi psikolog ya da psikiyatristlerin uygulama yaptığı özel bir mesleki unvan olarak kabul edilmektedir *Yasal bir düzenleme olmamakla birlikte kararnameye dayalı uygulama : Yetkilendirilmiş psikolog ve klinik psikologlara verilen unvan. Hollanda'da her iki uygulama da mevcuttur; psikoterapi hem psikolog ve psikiyatri meslek uzmanlığı unvanı hem de multidisipliner bir faaliyet olarak kabul edilmektedir.

Tablo 2: Psikoterapinin psikiyatristler ve klinik psikologlar tarafından uygulanan mesleki bir uzmanlık ya da multidisipliner bir faaliyet olduğuna ilişkin 7 ülkedeki mesleki uygulamalarla ilgili yasal düzenlemeler

Ülke	Psikiyatrist ve klinik psikologların uzmanlık alanı olarak psikoterapi	Multidisipliner bir faaliyet olarak psikoterapi
Almanya	X	/
Avusturya	/	X
Finlandiya	/	X
Fransa	/	X
Hollanda	X	X
İsveç	/	X
İtalya	X	/
Toplam	3	5

Hollanda'da her iki uygulama da mevcuttur; psikoterapi hem psikolog ve psikiyatri meslek uzmanlığı unvanı hem de multidisipliner bir faaliyet olarak kabul edilmektedir.